

หน่วย การเรียนรู้ที่

พัฒนาการของอาณาจักรธนบุรี

สาระการเรียนรู้

๑. การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี
๒. พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
๓. พัฒนาการทางการเมืองการปกครองของอาณาจักรธนบุรี
๔. ความสัมพันธ์กับต่างประเทศสมัยธนบุรี
๕. เศรษฐกิจและสังคมสมัยธนบุรี
๖. ภูมิปัญญาไทยสมัยธนบุรี
๗. การสิ้นสุดสมัยธนบุรี

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕

พัฒนาการของอาณาจักรธนบุรี

๑. ในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) มีข้อความว่า“แล้วจึงตรัสสั่งโยธาหาญทั้งปวงให้หุงอาหารรับพระราชทานแล้ว เหลือนั้นสั่งให้เทเสียต่อยหม้อข้าวหม้อแกงให้จงสิ้น ในเพลากลางคืนวันนี้ดีเอาเมืองจันทบูรให้ได้ ให้หาข้าวกินเข้าเอาในเมือง ถ้ามิได้ให้ตายเสียด้วยกันเถิด” สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะของพระเจ้าตากสินมหาราชในข้อใดมากที่สุด

หมดเวลา

๑. ทรงมีจิตวิถยาสูงในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับเหล่าทหาร

๒. ทรงมีบุคลิกที่ดูด้น โดดเดี่ยว

๓. ทรงเป็นผู้นำที่มีความอดทน

๔. ทรงรักชาติยิ่งกว่าพระชนม์ชีพ

ต่อไป

๒. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกรมท่าในสมัยอยุธยา

หมดเวลา

๑. เพราะกรุงศรีอยุธยาอยู่ในสภาพเสียหายย่อยยับเกินกว่าจะบูรณะได้

๒. เพราะยังไม่สามารถขับไล่พม่าที่กรุงศรีอยุธยาได้

๓. เพราะอยุธยาในเวลานั้นอยู่ในฤดูน้ำหลาก

๔. เพราะเป็นเมืองที่พ่ายแพ้สงครามมาแล้ว การนำมาเป็นเมืองหลวงใหม่จะกระทบต่อขวัญและกำลังใจของราษฎร

ต่อไป

๓. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้อง

หมดเวลา

๑. พระเจ้าตากสินมีพระบิดาเป็นชาวจีน

๒. พระเจ้าตากสินเกิดในสมัยอยุธยา

๓. ตำแหน่งสุดท้ายก่อนได้สถาปนาเป็นกษัตริย์คือตำแหน่งพระยาตาก เจ้าเมืองตาก

๔. พระเจ้าตากสินกอบกู้บ้านเมืองสำเร็จภายในระยะเวลาเพียง ๗ เดือน

ต่อไป

๔. ข้อใดไม่ใช่บุคคลร่วมสมัยกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

หมดเวลา

๑. สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก

๒. ออกญาเสนาภิมุข

๓. เจ้าพระยาสุรสีห์

๔. พระยาพิชัย (ดาบหัก)

ต่อไป

๕. ข้อใดไม่ใช่นโยบายแก้ปัญหาการขาดแคลนข้าวในสมัยธนบุรี

หมดเวลา

๑. ทรงเร่งให้ขุนนางทำนา

๒. โปรดให้ขยายพื้นที่ทำนาบริเวณชานพระนคร

๓. ออกโฉนดตราแดงเพื่อเป็นหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้ราษฎร

๔. ค้าขายระบบบรรณาการกับจีน

ต่อไป

๖. เพราะเหตุใดความพยายามในการค้าขายในระบบบรรณาการกับจีนในระยะแรกจึงยังไม่ประสบความสำเร็จ

หมดเวลา

๑. เศรษฐกิจตกต่ำ เครื่องราชบรรณาการที่จะนำไปให้จีนมีไม่เพียงพอ

๒. จีนยังไม่ยอมรับสถานะของธนบุรีและพระเจ้าตากสิน

๓. จีนให้การสนับสนุนพม่าและไม่พอใจที่ธนบุรีแยกเป็นอิสระ

๔. เพราะพระเจ้าตากสินมีเชื้อสายจีน ขัดกับธรรมเนียมจีนที่จะไม่รับบรรณาการจากพวกเดียวกัน

ต่อไป

๗. ข้อใดเรียงเหตุการณ์เกิดขึ้นได้ถูกต้อง

ก. ศึกพม่าที่บางกุ้ง ข. ตีเมืองเขมร ค. ศึกอะแซห่วนก็ ง. ตีเมืองเวียงจันทน์

หมดเวลา

๑. ก-ข-ง-ค

๒. ก-ค-ง-ข

๓. ก-ข-ค-ง

๔. ก-ง-ข-ค

ต่อไป

๘. งานวรรณกรรมในข้อใดไม่ได้เกิดขึ้นในสมัยธนบุรี

หมดเวลา

๑. กฤษณาสอนน้องคำฉันท์

๒. นิราศกวางตุ้ง

๓. รามเกียรติ์ตอนท้าวมาลีวราชว่าความ

๔. ลิลิตยวนพ่าย

ต่อไป

๙. หากนักเรียนต้องการไปชมงานช่างฝีมือสมัยธนบุรี นักเรียนสามารถไปชมได้ที่ใด

หมดเวลา

๑. พระแท่นเจริญวิปัสสนา ในวิหารหน้าพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม

๒. ระเบียบวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

๓. วิหารวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

๔. พระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร

ต่อไป

๑๐. งานวรรณกรรมข้อใดจัดเป็นงานวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ซึ่งคนรุ่นต่อมาใช้ศึกษาสภาพบ้านเมืองในสมัยกรุงธนบุรี

หมดเวลา

๑. โคลงสี่สุภาพของนายสวน มหาดเล็ก

๒. สามก๊กของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

๓. ลิลิตเพชรมงกุฎของหลวงสรวิชิต

๔. อิเหนาคำฉันท์

ต่อไป

แผนการจัด
การเรียนรู้ที่

การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

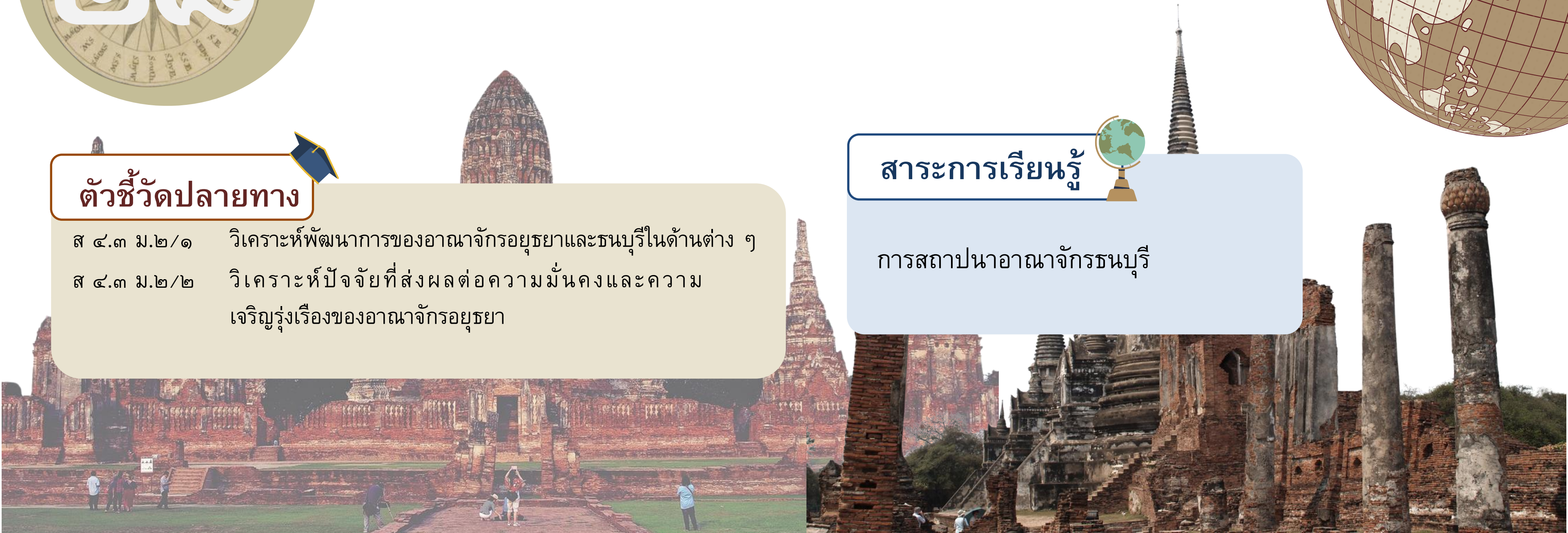
ตัวชี้วัดปลายทาง

- ส ๔.๓ ม.๒/๑ วิเคราะห์พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรีในด้านต่าง ๆ
- ส ๔.๓ ม.๒/๒ วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรอยุธยา

สาระการเรียนรู้

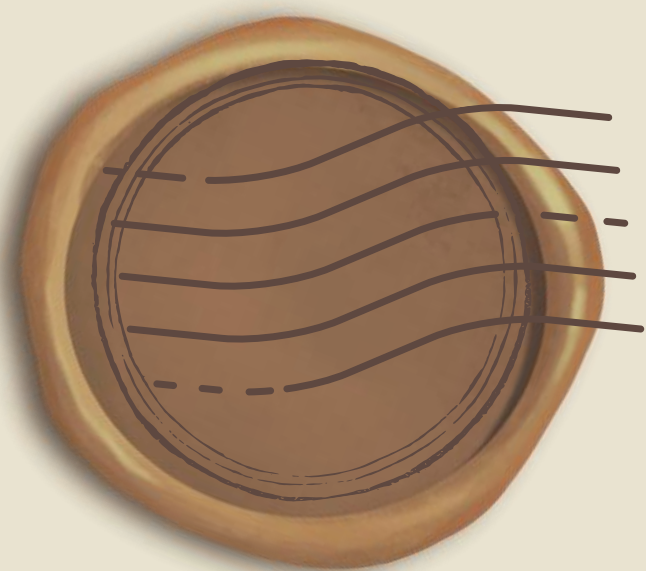
การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

นักเรียนอ่านข้อความต่อไปนี้

“แล้วจึงตรัสสั่งโยธาหาญทั้งปวงให้หุงอาหารรับพระราชทานแล้ว
เหลือนั้นสั่งให้เทเสียต่อยหม้อข้าวหม้อแกงให้จิ้งจอกในเพลากลางคืน
วันนี้ดีเอาเมืองจันทบุรีให้ได้ ให้หาข้าวกินเข้าเอาในเมือง
ถ้ามิได้ก็ให้ตายเสียด้วยกันเถิด”

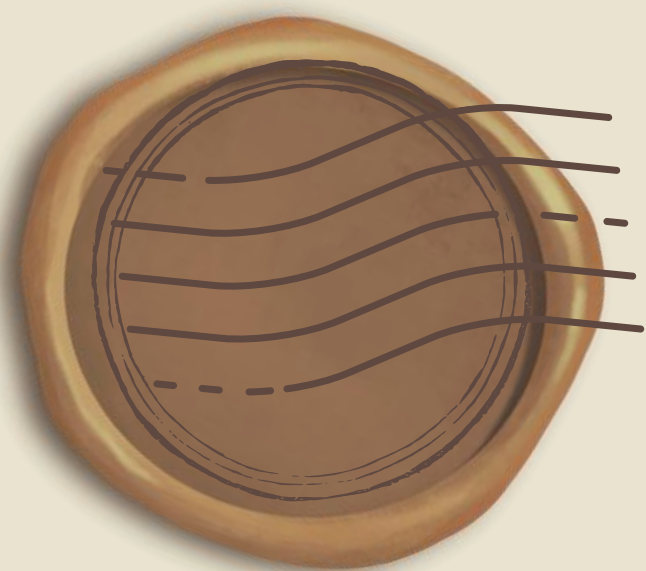

การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

๑.๑ เหตุการณ์ก่อนการสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

ก่อนกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ พระยาตากได้รับมอบหมายให้นำทัพตั้งค่ายด้านศึกพม่า และได้รับการเลื่อนยศเป็นพระยาวชิรปราการ ต่อมาทรงเห็นว่าสถานการณ์ในราชธานีเลวร้าย จึงรวบรวมทหารไทย-จีนประมาณ ๑,๐๐๐ คน ฝ่าวงล้อมพม่าไปทางตะวันออก ระหว่างทางได้สู้รบและชักชวนผู้คนมาร่วมทัพ จากนั้นนำกำลังเข้าตีเมืองจันทบุรี

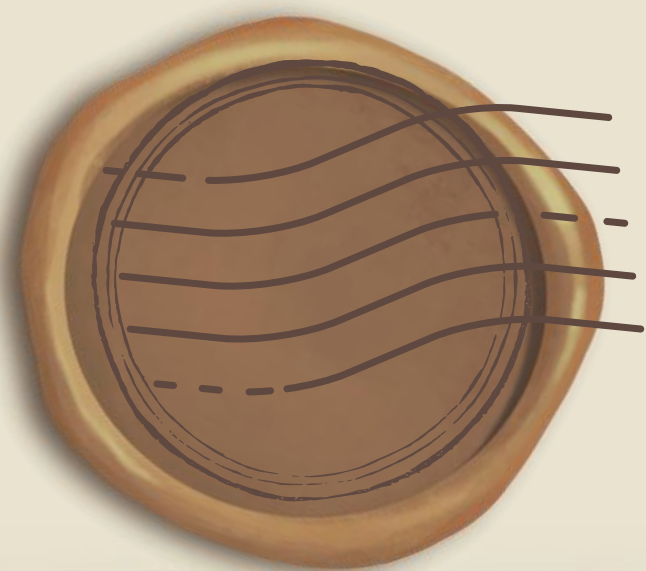
การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

เหตุการณ์นี้ปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีว่า

...จึงตรัสว่าพระยาจันทบุรีมิได้ตั้งอยู่ในสัตยาบาทแล้ว แลเห็นว่าขุนรามหมื่นสองจะช่วย
ป้องกันเมืองไว้ได้ก็ให้ตกแต่งการไว้ให้มั่นคงเถิด เราจะตีเอาให้จงได้ แล้วจึงตรัสสั่งโยธาหาญ
ทั้งปวงให้หุงอาหารรับพระราชทานแล้ว เหลือนั้นสั่งให้เทเสีย ต่อยหม้อข้าวหม้อแกงให้จนสิ้น
ในเพลากลางคืนวันนี้ตีเอาเมืองจันทบุรีให้ได้ ให้หาข้าวกินเข้าเอาในเมือง ถ้ามิได้ก็ให้ตายเสีย
ด้วยกันเถิด...

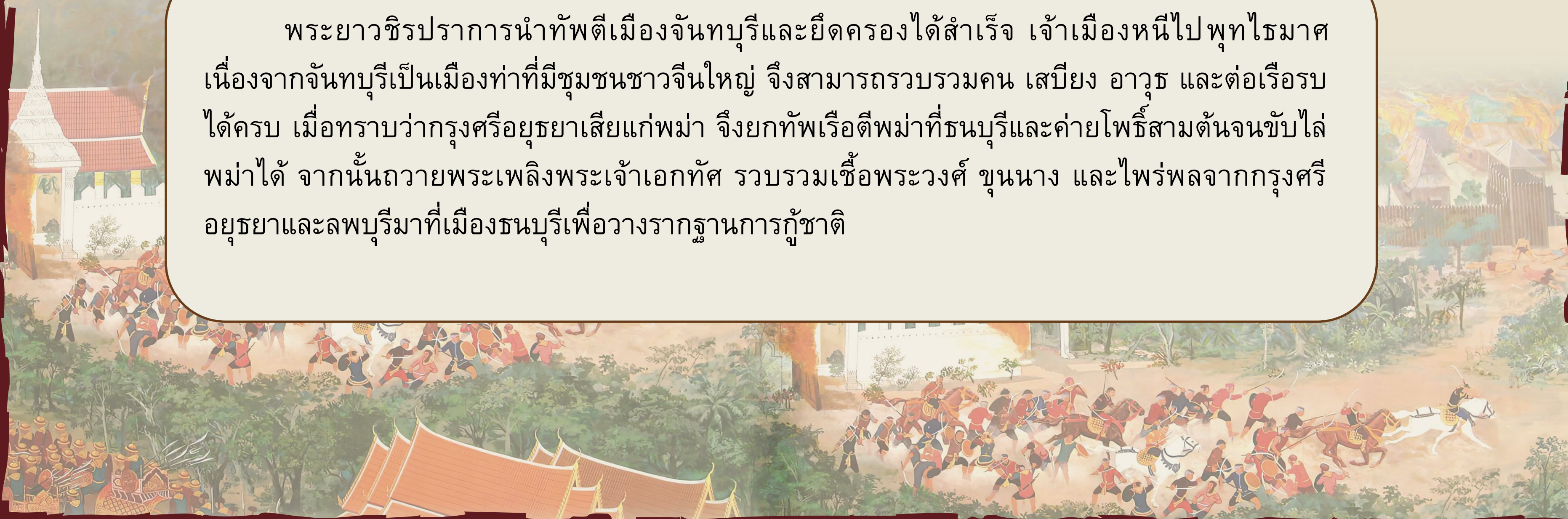
(พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม), ๒๔๘๐)

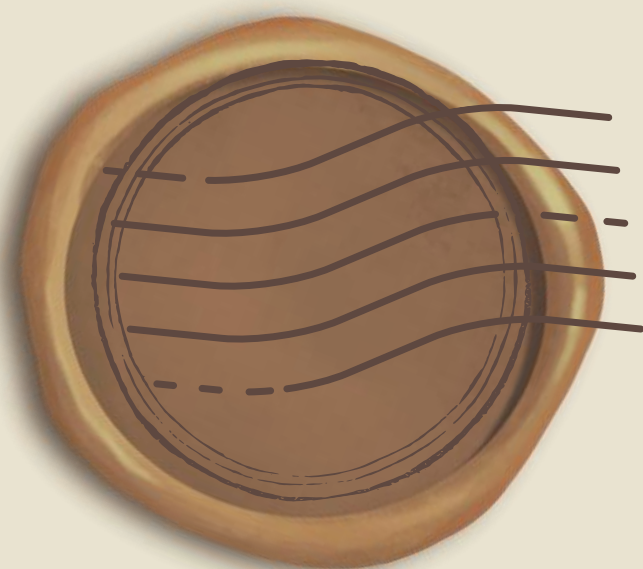

การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

พระยาวชิรปราการนำทัพตีเมืองจันทบุรีและยึดครองได้สำเร็จ เจ้าเมืองหนีไปพุกไทมาศ เนื่องจากจันทบุรีเป็นเมืองท่าที่มีชุมชนชาวจีนใหญ่ จึงสามารถรวบรวมคน เสบียง อาวุธ และต่อเรือรบ ได้ครบ เมื่อทราบว่ากรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า จึงยกทัพเรือตีพม่าที่ธนบุรีและค่ายโพธิ์สามต้นจนขับไล่ พม่าได้ จากนั้นถวายพระเพลิงพระเจ้าเอกทัศ รวบรวมเชื้อพระวงศ์ ขุนนาง และไพร่พลจากกรุงศรี อยุธยาและลพบุรีมาที่เมืองธนบุรีเพื่อวางรากฐานการกู้ชาติ

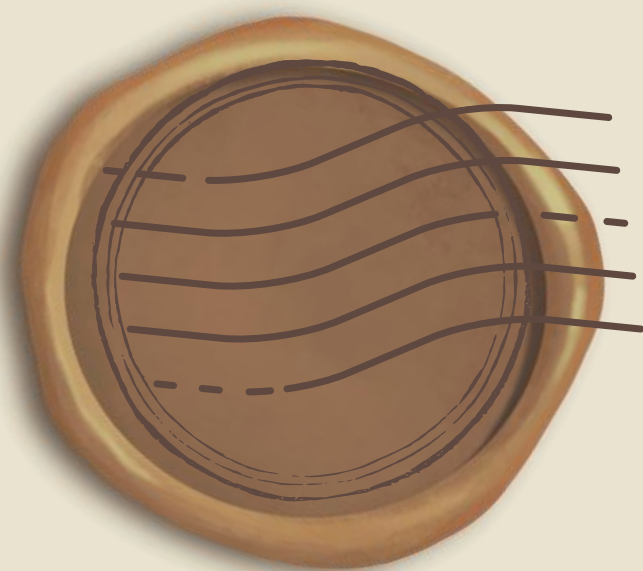
การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

ภายหลังการขับไล่กองทัพพม่าออกไปจากพระราชอาณาจักรไทยแล้ว ขุนนาง ประชาชน
ทั้งปวง ได้เห็นพ้องกันให้พระยาวชิรปราการขึ้นเป็นกษัตริย์ ณ กรุงธนบุรี ดังมีความในพระราช
พงศาวดาร กรุงธนบุรีว่า

...จึงสมณพราหมณาจารย์เสนาบดีประชาราษฎรชวนกันกราบทูลอาราธนาวิงวอนสมเด็จพระ
พุทธเจ้าอยู่หัว พระบรมหน่อพุทธางกูรตรัสเห็นประโยชน์เป็นปัจจัยแก่พระปรมาภิไธย
สมโพธิญาณนั้นก็รับอาราธนา จึงเสด็จยับยั้งอยู่ ณ พระตำหนักเมืองธนบุรี...

(พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม), ๒๔๘๐)

การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

๑.๒ สาเหตุที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเลือกกรุงธนบุรีเป็นราชธานี

๑) กรุงธนบุรีเป็นเมืองหน้าด่านทางน้ำ ที่ควบคุมการเดินเรือทางทะเลที่เข้าออกในอ่าวไทย กับกรุงศรีอยุธยา จึงมีความเหมาะสมในการควบคุมหัวเมืองทางเหนือทั้งด้านการค้าและการติดต่อค้าขายกับนานาชาติทางทะเล สามารถกีดกันการค้าทางทะเลของหัวเมืองเหนือได้

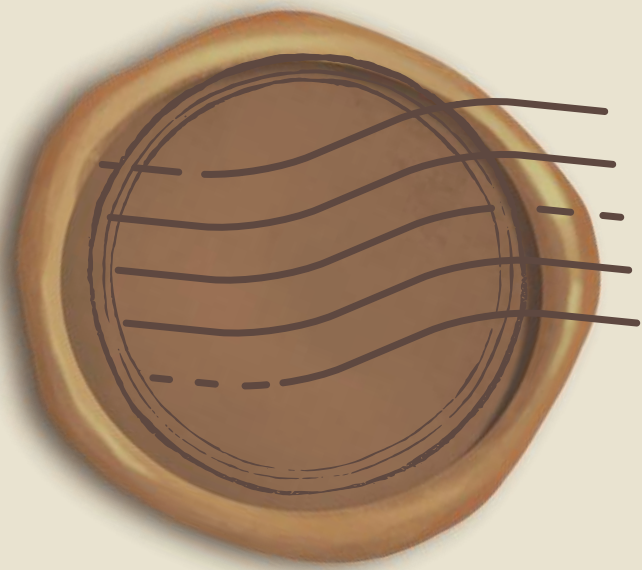
๒) กรุงธนบุรีมีป้อมปราการตั้งอยู่ คือ ป้อมวิไชยประสิทธิ์ (ป้อมวิไชยเอนทร์) จึงเป็นการสะดวกในการป้องกันศัตรูที่จะเข้ามารุกราน ขณะเดียวกันที่ตั้งอยู่ใกล้ปากน้ำ หากต่อสู้ไม่ได้ก็สามารถลี้ภัยไปอยู่เมืองจันทบุรีหรือหัวเมืองอื่น ๆ ทางชายทะเลได้สะดวกหากไม่สามารถป้องกันเมืองได้

เปิดโลกทัศน์

พระราชวังเดิม ปัจจุบันอยู่ภายในพื้นที่ทำการของกองทัพเรือ ถือเป็นพระราชวังแห่งเดียวที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๑ โดยตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้ป้อมวิไชยประสิทธิ์ อาคารสำคัญที่เก่าแก่ที่สุดคือ ท้องพระโรงอายุกว่า ๒๕๐ ปี เป็นที่ซึ่งพระเจ้าตากสินมหาราชทรงออกว่าราชการ แต่ก่อนอาคารนี้เป็นไม้ทั้งหมด แต่ปัจจุบันบูรณะซ่อมแซมด้วยการก่ออิฐถือปูน อาคารแก่งจีนคู่หลังเล็ก ภายในจัดแสดงอาวุธจากสมัยกรุงธนบุรี อาทิ ปืนคาบศิลา ดาบญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีหมู่อาคารอื่นๆ ได้แก่ ที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ศาลศิระชะปลาวาฬ เรือนเขียว และป้อมวิไชยประสิทธิ์ ที่เคยใช้เป็นด่านเก็บภาษีปากเรือในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

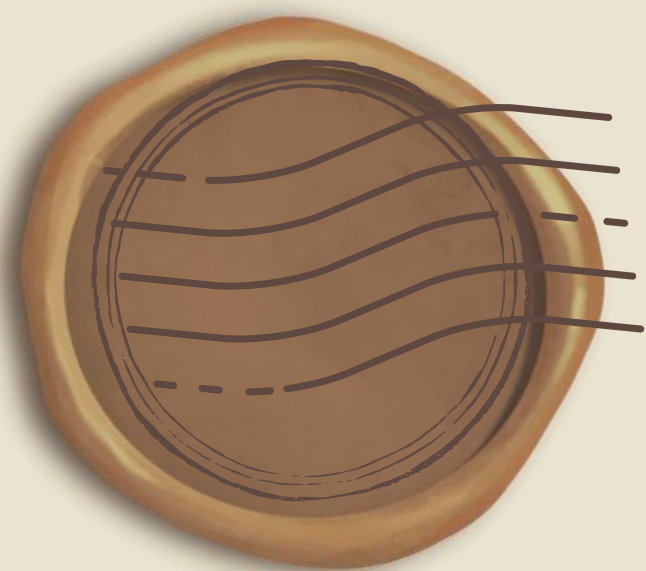

การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

๓) กรุงธนบุรีมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เพราะตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมในการค้าขายทางเรือ พร้อมทั้งพื้นที่บริเวณที่ตั้งเมืองและหัวเมืองใกล้เคียงมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะในการเพาะปลูก มีชุมชนตั้งถิ่นฐานเป็นปึกแผ่นมั่นคงอยู่แล้ว และเป็นพื้นที่ที่มีพ่อค้าเดินทางไปมาค้าขายอยู่เสมอ

๔) กรุงธนบุรีไม่ถูกกระทบกระเทือนจากสงคราม สามารถเข้าอยู่และทำมาหากินได้ทันที นอกจากนี้ยังมีขนาดพอเหมาะกับกำลังไพร่พลในขณะนั้นที่จะสามารถรักษาเมืองไว้ได้

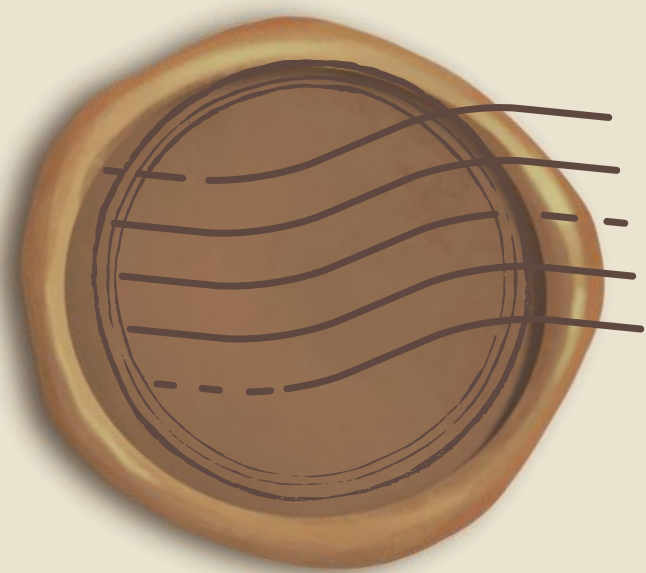

การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

๕) กรุงธนบุรีมีที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงศรีอยุธยา
มากนัก มีทำเลที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์เหมาะสม
เช่นเดียวกับกรุงศรีอยุธยา ในอดีต ทั้งตั้งอยู่บริเวณลำน้ำ
ใกล้ทะเล ศัตรูที่จะเข้ามาโจมตี ต้องมีกองทัพเรือที่มีกำลัง
อำนาจจึงจะโจมตีเมืองธนบุรีได้

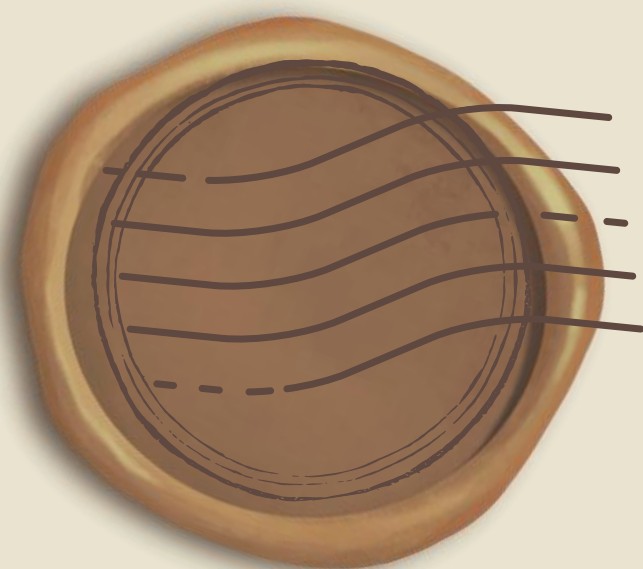

การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

๑.๓

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

๑.๓.๑ ปัจจัยภายนอก คือ การรุกรานของกองทัพพม่าที่มีอย่างต่อเนื่องหลายปีจนเกิดเป็นสงครามหลายครั้ง จนทำให้กรุงศรีอยุธยาต้องล่มสลายลง ผู้คนถูกกวาดต้อนเป็นเชลย บางคนหลบหนี กระจายไปทั่ว บ้านเมืองเสียหายยับเยินเพราะภัยสงคราม วัดวาอาราม พระราชวัง ถูกไฟไหม้ เสียหาย จนไม่สามารถบูรณะซ่อมแซมใหม่ได้

การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

๑.๓.๒ ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย

๑) ความสามารถของผู้นำและความสามัคคีของคนไทย กล่าวคือ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและขุนนางทหารของพระองค์ มีความสามารถในการรบเป็นกองทัพที่มีวินัยและกล้าหาญสามารถรวบรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่นได้สำเร็จ

๒) ที่ตั้งและสภาพภูมิศาสตร์ของกรุงธนบุรี มีความเหมาะสมทั้งทางด้านยุทธศาสตร์ และเศรษฐกิจการค้า เพราะตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์

๓) การรับความเจริญทางด้านศิลปวิทยาและวัฒนธรรม ทางด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมจากอาณาจักรอยุธยาที่เจริญรุ่งเรืองมาก่อน เช่น การปกครองแบบจตุสดมภ์ การค้ากับจีนในระบบบรรณาการ ระบบศักดินา

ธนบุรีศรีมหาสมุทร

ธนบุรีศรีมหาสมุทร

สรุป

การสถาปนาอาณาจักรธนบุรี

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชหรือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ทรงสถาปนากรุงธนบุรีขึ้น เป็นราชธานีใหม่ของไทยใน พ.ศ. ๒๓๑๐ เนื่องจากราชธานีกรุงศรีอยุธยาเสียหายอย่างมากจาก สงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ และทรงพิจารณาเห็นว่ากรุงธนบุรีมีความเหมาะสมทั้งทางด้าน ยุทธศาสตร์และการพัฒนาเศรษฐกิจเช่นเดียวกับกรุงศรีอยุธยา ทั้งเหมาะสมกับจำนวนไพร่พลของ พระองค์ในขณะนั้น

